

Юр'єва Марина Леонтіївна,
заступник директора з виховної роботи
Кам'янець-Подільського НВК №14

Досвід діяльності Музею визволителів міста при Кам'янець-Подільському НВК №14

Людину як особистість формує перш за все середовище, в якому вона зростає, з якого вбирає в себе, свідомо і підсвідомо, інформацію про світ і життя в ньому. Духовному зростанню особистості сприяє й спілкування зі «свідками минулого» - речами, які зберігають пам'ять про давні історичні події. Адже саме усвідомлення спадкоємності поколінь, прийняття духовних і культурних цінностей свого народу визначає місце людини в суспільстві. Ідентифікує її у світовій спільноті. У наш час, коли йдуть активні пошуки ефективних засобів формування самосвідомості учнівської молоді, «виховання історією» набуває особливої актуальності.

У Державних національних програмах “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), “Діти України”, “Національній програмі патріотичного виховання громадян, розвитку духовності”, Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту” як стратегічні визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України як світоглядного чинника.

Сучасні українські дослідники В. Андрущенко, І. Бех, С. Клепко, М. Конох, В. Корженко, В. Кремень, М. Култаєва, В. Луговий, В. Лутай, І. Надольний, І. Радіонова висвітлюють у своїх працях проблеми демократичного та національно-патріотичного виховання з філософсько-антропологічними акцентами. Вони зазначають, що «виховання – це необхідна форма вдосконалення особистості, яка ґрунтується на основі засвоєння нею матеріальних і духовних пластів культури, це потужний чинник формування національної еліти та цінностей державотворення» [13, с. 112]. У процесі

виховання засобами переконання, стимулювання, спонукання утверджуються та посилюються суспільно значущі цінності.

Оскільки виховання особистості – організований суспільством вплив на індивіда, то не викликає заперечення думка, що воно зацікавлене у формуванні відповідних людських якостей. Водночас будь-який сучасний соціум не може розвиватися без визначених ідеалів, цінностей, цілей, шляхів і методів їх реалізації. Сьогодні патріотичне виховання постає засобом включення особистості в суспільне буття і саме такі спрямування виховної системи дають змогу сформувати риси національного характеру, національний образ світу, ментальність, світогляд особистості, розуміння нею своєї ролі та місця у процесах державотворення.

В Україні зростає роль краєзнавчої та історико-дослідницької роботи з учнівською молоддю, активно розвивається музейна справа як один із ключових напрямків патріотичного виховання. Кожен куточок України має свою неповторну яскраву історію, культурні традиції, відомих земляків, зберігає духовну спадщину попередніх поколінь. Завдяки педагогам, які усвідомлюють та пропагують глибинні пласти духовності українського народу, у нашій державі створені і діють тисячі музеїв при навчальних закладах. За ними закріпилась назва "шкільні", бо мають свою специфіку.

Музеям при навчальних закладах на сучасному етапі надається дуже велике значення в системі навчально-виховної роботи, у розповсюдженні знань, у залученні до діяльності музеїв людей різних поколінь, ветеранів Великої Вітчизняної війни. Музей – це не просто зібрання матеріалів, виставка фотографій і документів. У шкільних музеях історія рідної землі живе не тільки в експонатах, вона використовується у щоденній роботі з дітьми, педагогами, випускниками, гостями, батьками, представниками місцевої громади тощо. Особливої ваги музеї при навчальних закладах набувають в сучасних умовах, вони стають осередками збереження історичної пам'яті народу.

Важливим центром виховання для учнів Кам'янець-Подільського НВК №14 став Музей визволителів міста, який має розгалужені об'єднання школярів

за інтересами. При цьому патріотичне виховання є пріоритетним, як стержнева основа, навколо якої об'єднуються всі інші напрями та, інтегруючись, утворюють єдиний виховний простір.

Дорогою ціною заплатив український народ за участь у найстрашнішій за всю світову історію війні 1941-1945 рр. Не щезне в пам'яті людській, не йде в забуття великий подвиг і трагедія нашого народу – його битва, перемога над фашизмом. З метою виховання у підростаючого покоління патріотичних та національних почуттів, поваги до героїзму, доблесті та шанобливого ставлення до учасників Великої Вітчизняної війни, людей похилого віку; популяризації відомостей про героїчний подвиг українського народу у роки Великої Вітчизняної війни у нашому навчальному закладі 1984 року було відкрито Музей 35/49 Кам'янець-Подільської Червонопрапорної орденів Суворова, Кутузова і Богдана Хмельницького механізованої бригади, яка у складі 4 гвардійської танкової армії брала участь у визволенні нашого міста.

Засновником музею став ветеран Великої Вітчизняної війни, вчитель військової підготовки юнаків школи Іван Іванович Расщупкін.

За двадцятирічний період роботи музейний фонд поповнився великою кількістю нових матеріалів, виникла необхідність у проведенні реконструкції і відкритті нових експозицій.

Завдяки зустрічі міського голови Мазурчака О.В. з ветеранами на святкуванні 60-річчя створення 4-ої танкової армії у м. Москві, з'явилась можливість налагодити зв'язки з воїнами-визволителями, що проживають за межами України. Так, у 2003 році делегація гімназії на чолі з Семенишиною В.С., головним спеціалістом міського управління освіти і науки, та Кириком М.М., директором гімназії, відвідала м. Москву з метою встановлення контактів з ветеранами. Там відбулись зустрічі з членами ради ветеранів 4-ої гвардійської танкової армії: Пархоменко В.І., Дементьевим В.Д., Колесніковою З.С., Бессоновим Є.І., Платоновим В.Г., Железновим Н.Я. та іншими. Ветерани щиро поділилися реліквіями: фронтові фото, листи, рукописні спогади про війну, щоденники, особисті речі, які зайняли почесне місце у експозиціях музею.

У 2004 році, до 60-річчя визволення міста від фашистських загарбників, було відкрито Музей визволителів міста Кам'янця-Подільського (додаток – фоторепортаж).

Музей розміщений на другому поверсі гімназії. Загальна площа музею – 227,2 м², експозиційна – 54,2 м², фондосховища – 6 м², кінолекційного залу – 202 м², виставочних залів – 173 м². Музей складається з трьох розділів.

Перший розділ присвячений льотчикам-штурмовикам, які брали участь у визволенні нашого міста у 1944 році. В експозиції 8 стендів: “Бойовий шлях 996 штурмового Кам'янець-Подільського авіаполку”, “Формування 996 ШАП”, “Творці бойових машин”, “В боях над містом”, “Жінка і війна”, “Герої битв”, “Зустрічі крізь роки”; 24 портрети; макет пам'ятника екіпажу Героя Радянського Союзу І.С.Кудашкіна (макет створено вчителями гімназії – Гнатенком О.І., вчителем історії, та Середюком В.В., вчителем географії).

Другий розділ відображає історію створення 4 танкової армії, її бойовий шлях, показано страшні свідчення II світової війни. В експозиції 8 стендів: “Славний початок легендарного шляху”, “Склад 4-ої гвардійської танкової армії”, “Важкими дорогами війни”, “Проскурівсько-Чернівецька наступальна операція”, “До штурма Кам'янецької твердині залишилися лічені години”, “Кам'янець у полум'ї війни”, “Герої подільської землі”, “Воєнні будні”, “Ніхто не забутий”; макет танку, gobелен із зображенням портрету Маршала СРСР Жукова Г.К. (подарунок ради ветеранів 4-ої танкової армії з міста Москва).

Третій розділ присвячений героїчній боротьбі за визволення нашого міста. В залі розміщено 12 стендів (у тому числі: “Визволення міста: день за днем”, “Навіки в пам'яті народній”, “Вітчизна гідно оцінила ваш подвиг, гвардійці”, “Не померкне слава у віках”). У п'яти вітринах розміщено 94 експоната (спорядження, особисті речі військових, листи, ювілейні медалі ветеранів, військові трофеї та ін.). Діарама (робота місцевого художника) відтворює наступальні дії 4-ої танкової армії при звільненні міста від німецьких військ.

Особливу цікавість у відвідувачів музею викликає експонат, який був виготовлений учнями: Ільїним Дмитром, Івановцем Віталієм, Чеканським Олександром, Чубенком Олександром, Козаком Нікітою під керівництвом вчителя інформатики Мазія Дмитра Костянтиновича. Цьому передувала проведена ними дослідницька робота, що дала можливість точно відтворити реальну місцевість під час воєнних дій. Макет бою на вулицях міста Кам'янця-Подільського відображає картину важких випробувань народу в роки війни.

З часу відкриття музею склалась традиція – відвідувачі схиляють голови у хвилині мовчання, віддаючи шану пам'яті загиблим.

Координатором роботи музею є Рада музею Члени Ради комплектують фонди музею, організовують експедиції, виготовляють матеріали допоміжного фонду, систематизують та описують матеріали, складають звіти, ведуть облік експонатів, вивчають зібраний матеріал, забезпечують фіксацію інформації про музей, створюють пересувні виставки, організовують екскурсії та інші освітні заходи у музеї, готують екскурсоводів, лекторів, допомагають у використанні музейних матеріалів під час навчального процесу.

Однією з найцікавіших форм роботи музею є пошукова, адже це безпосереднє спілкування з учасниками тих далеких історичних подій. Спілкуючись з ветеранами, учні записують спогади, працюють над створенням альбомів-літописів, альманахів з кращими учнівськими творами на тему Великої Вітчизняної війни, Книги Пам'яті. Пошуковці зібрали та оформили матеріали свідчень ветеранів війни про визволення нашого міста під гаслом «Солдатській славі поклонись». Матеріали, зібрані під час пошуків, стають важливим джерелом нових знань з історії Батьківщини, ефективним засобом виховання підростаючого покоління, розповідають про увічнення пам'яті.

Ветерани Великої Вітчизняної війни є частими гостями загальношкільних заходів: проводяться конференції, круглі столи, зустрічі з ветеранами, які діляться з учнями своїми спогадами про ті часи. Спілкування з ветеранами – це чудова можливість отримати цінні поради і щодо роботи музею, і щодо простих життєвих ситуацій.

Кажуть, що музей буде жити до тих пір, поки він має своїх відвідувачів. Тому велику увагу ми приділяємо екскурсійній роботі. В музеї проводяться екскурсії як для гімназистів, так і для учнів навчальних закладів міста.

В музеї ведеться й науково-дослідницька робота. Так на міські та обласні етапи науково-дослідницьких конкурсів було представлено такі роботи: «Поділля у полум'ї II світової війни», «Голокост на Поділлі», «Рятівники у білих халатах».

Багато ветеранів, на жаль, самотні, тому потребують нашої допомоги. Цим займається волонтерська група «Милосердя», члени якої вітають ветеранів зі святами, відвідують їх з метою надання посильної допомоги, збирають продуктові пакети, також впорядковують могили та покладають квіти.

Члени Ради музею є ініціаторами та організаторами загальношкільних заходів патріотичного спрямування: виставок малюнків та стінгазет, переглядів відеофільмів, вистав про війну, конкурсів воєнної пісні, військово-спортивних змагань тощо.

Неодноразово організовувались експедиції, подорожі в рамках проекту «У нас друзі на всій планеті» під керівництвом вчителя НВК №14 Каушанської Бели Липівни. Подолавши близько 170000 км, учні побувала в 42 країнах світу. Увагу школярів привернули місця, пов'язані з трагічними сторінками історії другої світової війни, - Освенцим, Хатинь, Краснодон і ін. Виконана була клятва вклонитися містам-героям: Київ, Керч, Севастополь, Одеса, Брест, Мінськ, Петербург (Ленінград), Москва, Тула, Новоросійськ, Волгоград (Сталінград). В рік 60-річчя закінчення Другої світової війни відвідали Трептов-парк в Берліні і Палац правосуддя в Нюрнберзі.

Акція «Шляхами подвигу і слави» сприяє формуванню в учнів національно-патріотичних почуттів, гордості за героїв-земляків, які здобули перемогу для нащадків. Збереження пам'яті про страшні роки лихоліття для майбутніх поколінь – важливе завдання сьогодення, адже з кожним роком залишається все менше живих свідків.

Участь у Всеукраїнській експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна», яка розпочалася з 01.09.2010 р. та проводиться з метою вдосконалення патріотичного та громадянського виховання підростаючого покоління на традиціях і звичаях народу України, сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості шляхом залучення гімназистів до активної діяльності з вивчення історії та культури, спадщини, історії рідного краю, ознайомлення з географічними, етнографічними, культурними та історичними пам'ятками.

Педагоги повинні пам'ятати велику істину, що перемогу в житті здобуває не сила рук і навіть не сила розуму, а сила духу. Найвищих вершин розум особистості сягає тоді, коли в ньому сформована сила духу. Розум, не зігрітий серцем, інтелект, байдужий до долі народу, нації, Батьківщини, власної історії, перетворюється на соціально-індиферентну силу, або навіть на небезпеку, загрозу.

Щоб сформувати в учнів активну життєву позицію, громадянські переконання та патріотичні ідеали, необхідно насамперед навчити їх визначити моральні цінності, зберегти історичну пам'ять.

І.Д.Бех, вказує, що «недооцінка патріотизму як найважливішої складової суспільної та індивідуальної свідомості призводить до послаблення соціально-економічних, духовних і культурних основ розвитку суспільства і держави» [1, с. 48]. Цим визначається пріоритетність патріотичного виховання особистості у виховній системі школи.

Таким чином, в умовах сучасного розвитку знань і технологій, патріотичне виховання потребує філософсько-світоглядного осмислення культурної та історичної спадщини, розробки концептуальних засад виховання особистості та спрямуванню їх у русло чіткої орієнтації на патріотизм, національні традиції, історію (з врахуванням європейського досвіду розвитку фундаментальних демократичних цінностей громадянського суспільства). Адже без збереження національної культури, мови, історичної пам'яті утвердження власної національної ідентичності неможливе. Тому залучення учнівської

молоді до діяльності шкільного музею є активним засобом національно-патріотичного виховання особистості, бо така діяльність як феномен культурно-історичного розвитку соціуму здатна впливати на всі сфери суспільної практики. При цьому культурно-історична спадщина як величезний здобуток попередніх поколінь має розглядатися не тільки як згадка про минуле, а і як універсальне буттєве значення для спільноти, яка перебуває в стані самоутвердження, що дозволяє їй визначити своє гідне місце серед інших народів світу.

Кінцевим результатом патріотичного виховання має бути сформована цілісна особистість – повноправна, самостійна та творча, яка відчуває свою співпричетність до української історії, культури, ідентифікує себе з українською нацією й реалізує свої потенційні можливості на благо України.

Література

- 1) Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
- 2) Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ ст.). – К.: МО України, 1994.
- 3) Курлянд З.Н. Сутність процесу виховання. У кн.: Лекції з педагогіки: Навчальний посібник. – Одеса: Південноукраїнський держ. пед. ін-т ім. К.Д.Ушинського, 1999. – 192 с.
- 4) Антонєць М. В.О.Сухомлинський про оцінювання навчальних досягнень учнів //Рідна школа. – 2001. – Жовтень. – С.11-13.
- 5) Вишневський О.І. Гуманізація шкільного життя //Рад. школа.- 1990.- №1. – С. 41-46.
- 6) Іова В., Красномоєць Л. Орієнтири морально-духовного виховання особистості/Науково-методичний посібник. – Кам’янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2009. – 272 с.
- 7) Рудаківська С.В., Виговська О.І. Особистісно орієнтоване навчання. //Педагогіка толерантності. – 2000. - №4. - С.27-32.
- 8) Сухомлинський В.О. Вибр. твори в 6т. – К.: Рад.школа, 1976-1977. – Т 6. – 536с.
- 9) Стейнер Р. Методика обучения и предпосылки воспитания.- М.: Парсифаль,1994. – 80с.
- 10) Якиманская И.С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – № 2.- С. 24-30.